

İNCELİKLER TARİHİ

Gülten Akın Şiiri

Asuman Susam İzmir doğumlu. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Aynı üniversitenin İletişim Fakültesi Radyo TV Sinema Anabilim Dalı'nda yüksek lisansını tamamladı. İlk şiiri *Milliyet Sanat* dergisinde yayımlandı. O günden beri şiirleri, edebiyat incelemeleri, makaleleri, sinema yazıları çeşitli dergi ve ortak kitaplarda yer almakta. 2016'da ilki verilen Ruhi Su Şiir Ödülü'ne *Kemik İnadı* kitabıyla değer görüldü.

Şiir: *Bir Unutuş Olsun* (1995), *İhtimal ki Aşk* (2001), *Susunca Sen* (2008), *Dil Mağarası* (2012), *Kemik İnadı* (2015), *Plasenta* (2018).

İnceleme: *Yangın Yıllarından Nidâ'ya Ahmet Tellî Şiiri* (2010), *Toplumsal Bellek ve Belgesel Sinema* (2015), *Açıklığa Doğru* (2021).

Duygu Kankaytsın İzmir doğumlu. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne Sanatları Bölümü, Dramatik Yazarlık-Dramaturgi Ana Sanat Dalı'ndan mezun olduktan sonra aynı üniversitenin Sahne Sanatları Bölümü'nde "Performans Metni Olarak Sevgi Soysal'ın *Tutkulu Perçem Öyküleri*" adlı teziyle yüksek lisans derecesi aldı. Aynı bölümde doktora eğitimini sürdürmekte. Şiirleri, edebiyat ve tiyatro incelemeleri çeşitli dergi ve ortak kitaplarda yer almakta. *Jiyan* adlı oyunuyla sahnelenmeye değer Suat Taşer Kısa Oyun Yazma ödülü sahibi. Cemil Kavukçu'dan uyarladığı *Avludaki Tren* adlı radyo oyunu TRT Ankara Radyosu'nda yayınlandı. DEKAUM I. Kadın Araştırmaları Sempozyumu'nda Düzenleme Kurulu üyesi olarak görev aldı.

Şiir: *Hayatçağırın* (2013), *Rağmen* (2018).

Derleme: *Sanatın Gölgedeki Kadınları* (Ö. Belkis ile, 2018).

İncelikler Tarihi

Gülten Akın Şiiri

İnceleme

Hazırlayanlar

Asuman Susam – Duygu Kankaytsın

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5939
Edebiyat - 1706

İncelikler Tarihi - Gülten Akın Şiiri
Hazırlayanlar: Asuman Susam – Duygu Kankaytsın

Kitap editörü: Murat Yalçın
Düzeltili: Korkut Tankuter

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Sayfa tasarımı: Mehmet Ulusel
Grafik uygulama: Merve Çakıroğlu

Baskı: Sena Ofset Ambalaj, Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Litros Yolu Sk. 2. Matbaacılar Sitesi B Blok
Kat: 6 No: 4NB 7-9-11 Topkapı - Zeytinburnu / İstanbul
Telefon: (0 212) 613 38 46
Sertifika No: 45030

1. baskı: İstanbul, Mart 2022
ISBN 978-975-08-5281-7

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2021
Sertifika No: 44719

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
[facebook.com/yapikrediyayinlari](https://www.facebook.com/yapikrediyayinlari)
twitter.com/YKYHaber
[instagram.com/yapikrediyayinlari](https://www.instagram.com/yapikrediyayinlari)

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İÇİNDEKİLER

Bir İmkâna Tutulmak: Gülten Akın Şiiri
ASUMAN SUSAM • 9

Gülten Akın: İncelikler Tarihi
DUYGU KANKAYTSIN • 13

I

GÜLTEN AKIN'DA ŞAİR OLUŞ

Gülten Akın'ın Yeri ve Zamanı
NECMİYE ALPAY • 17

Şair ile Çevirmeni Arasında Gidip Gelen Dizeler
SALİHA PAKER • 30

Gülten Akın *Oluş*
MAHMUT TEMİZYÜREK • 49

Yürürken Bakma Hayata:
Gülten Akın'ın Ömür-Zamanda Yürüyüşü
SEVİLAY ÇELENK • 59

Sessiz Arka Bahçeler'den Duyulan:
Gülten Akın Şiirinin Güçlü Sesi
OLCAY AKYILDIZ • 78

Beni Sorarsan'dan Gülten Akın'a Bakmak
METİN CELÂL • 95

II

GÜLTEN AKIN'I OKUMAK

Gülten Akın'ın Şiirlerini Okurken

Kimlerin Seslerini Duyarız?

CEVAT ÇAPAN • 105

Gülten Akın'da Bir 'Görme Biçimi' Olarak Şiir

HAYDAR ERGÜLEN • 113

Gülten Akın'ın "Yitikler Gecesi" Adlı Şiirinde İç ve Dış

ROMAN KARAVADİ • 118

Gülten Akın'dan Şiir Öğrenmek

ÖMER ERDEM • 125

Gülten Akın Şiirinde Dramatik ve Teatral İzler

SEMİH ÇELENK • 130

Gülten Akın Okumanın Sakin Hayreti

PELİN ÖZER • 137

Gülten Akın Şiirinde Hafıza ve Mekân:

Gülten Akın'ın Yeri

İNANÇ AVADİT • 142

III

GÜLTEN AKIN ŞİİRİNİN YÜZLERİ

Gülten Akın Şiirlerinde Şiirle Öykünün Kesişim Noktaları

BETÜL MUTLU • 149

Gülten Akın: Şiirde Israr, Etikete İnat
(Etik Endişesi Bağlamında Gülten Akın ve
Şiirsel Pratiği Üzerine Bir İrdeleme)

HÜSEYİN KÖSE • 169

Psikolojik-Psikodinamik ve Estetik Açından
Gülten Akın Şiiri: “Acının Duvarı Aşılmıştır”
YUSUF ALPER • 187

Gülten Akın Şiirinde Söylemin Başat Unsuru Olan
İç-Dış Diyalektiğinin
Mekân-Uzam-Nesne Bağlamında Yansımaları
EMEL KAYA • 205

Gülten Akın’ın Saklı Tasımı ya da Namevcut Göndergesi
HAYRİ K. YETİK • 231

50’ler ve Üç Kadın Dehliz
ALİ ÖZGÜR ÖZKARCI • 238

Gülten Akın Şiirinde Dokusal Özelliklerin
Folklorik İnşaya Katkıları
DİDEM GÜLÇİN ERDEM • 251

Gülten Akın Şiirinde “Ürkek” Kadınlar, “Kederli” Anneler
RUKEN ALP • 264

Bir İmkâna Tutulmak: Gülten Akın Şiiri

Asuman Susam

Her kesimin hemfikir olduğu büyük bir şairden söz açmak hep zordur. Niteliğin üzerine konuşmak için karşıt bir nirengi noktasına ihtiyaç duyulur çoğu zaman. “Büyük”ün tarifi o şiirin içe alıp kap-sadıklarıyla katmerlenir. Dışta bıraktıklarıyla kendini berraklaştırır. Bu nitelik, salt şair öznenin poetikasına, metin üretimine ilişkin başkalığı, benzersizliğiyle sınırlı değildir. Şairin dünyayla, zamanla bağı, yaşadığı döneme tanıklığı, sosyolojik, tarihsel, psikolojik pek çok disiplinle, somut durum ve olgularla kurduğu kavramsal ya da yaşamsal ilişki metinlerin değerine etki eder. Dil rejimi, yarattığı formlar ve söyleyişi edebiyatın/şiirin süregiden yolculuğunda bu “büyük”lüğün birikimini, yerini bize farklı ilişki, iletişim kanalları içinden okutur. Bu yer ve nitelik sabit, değişmez değildir; edebiyat tarihi de öyle. Yaşayan, bitmemiş bir süreçtir yapıtınki, sürekli bir açıklığa akar. Okundukça, yeni okurlarla bu büyüklük iklim, nitelik, nicelik değiştirir. Yaşarken edebiyatın şaire açtığı yer, onun aramızdan ayrılışıyla başkalaşır, dönüşür, yeni anlamlar kazanır. O güne dek şair hakkında yazılan ve söylenenlerin çemberi kapalıdır. Kemikleşme, ezber üretme tehlikesi taşıyan bu çember, yeni okurlar ve okumalarla kırılabilirse işte o vakit şairin ikinci yaşamı başlamış olur.

Şiirimizin büyük isimlerinden biri Gülten Akın’dır kuşkusuz. Necmiye Alpay’ın yerinde vurgusuyla “okundukça büyüyen” bir şairdir, o. 1951’de ilk şiirinin yayımlanmasıyla başlayan uzun şiir yolculuğu, Türkiye’nin tarihinden, sosyolojisinden ayrı okunamaz. Bu anlamda otobiyografisinden beslenen şiirinin öznel sesiyle toplumun sesi onda sarmaşmıştır. Bu sarmaşma, akıştaki her karşılaşmayla birlikte kendine özgü ilerleyişini, gelişimini içeriden bükülmeler, kırılmalar, açılmalar, kapanmalarla sürdürmüş, sürekli devinen, başkalaşım geçiren bir şiir külliyyatı oluşturmuştur. O şiire

bakmak Türkiye’de kadın oluşun tarihinden, toplumsal ve siyasi kırılmaların tarihine, kırdan kente dönüşümlerin sosyolojisine, üretim ilişkilerinin, hak arayışlarının, özgürlük mücadelelerinin tarihine bakmaktır biraz da. Bu şiir, aynı zamanda kişiler arası ilişkilere, kişinin kendi iç serencamına, ruhun bedenden sesle, ritimle nefes olup çıkışına, tazelikten yıpranmışlığa, kalabalıktan yalnızlığa, konuşmaktan suskuya, gençlikten yaşlılığa geçişlerin şiiridir.

Kurum olarak edebiyat, yapıtlara ve sanatçılara ortak özellikler, dönemsel kesişimler gibi olabildiğince nesnel ölçütler, sınıflama kolaylıkları üzerinden bakmayı sever ve yeğler. Bir tarih kurmak biraz da bunu gereksinir. Böylelikle sanatçılar sarsılmaz yerlerine yerleştirilirler. Metinler o yerin çerçevesinden öncelikle alınmaya, anlaşılmaya çalışılırlar: Tanzimat II. Dönem sanatçıları deriz, Servet-i Fünun sanatçılarının ortak özelliklerinden söz açılır böylelikle kolayca. Memleket edebiyatının ilkelerini sayıp dökeriz sonra o sanatçılarda bu özelliklerin izlerini sürerek onlarla yakınlık kurmaya, onları anlamaya çalışırız. Kanonik okumanın garantili yöntemidir bu. Ortaklıklar kurmayan, sınıflandırma ilkelerine uymayan, ayrı, aykırı duranlara da “bağımsızlar” denir; serencam içinde bir parantez. Bir ölçüde doğrudur bu yaklaşım; her dönem kendi dil stratejilerini, metin kurma yöntemlerini sürecin dinamiklerinden etkilenerek ortaya koyar. Etkilenmeler benzerliklere yol açar; ama kendine özgürlük ortaklıkları aştığında, onlardan uzaklaştığında, başkalaştığında kendi büyüklüğünü, eşsizliğini ortaya koyar. Edebiyat eleştirmeni de belli bir döneme ilişkin bir edebiyatçıyı odağına aldığı anda orada sınıflamalar, benzerliklerle metin analizleri sağlam ve şaşmaz bir yolun ortak yöntemi olarak kendini çoğu zaman kolaylığıyla dayatır. Öylelikle büyük tarih anlatısının içinde şaire sabit bir yer biçilir, o yerden ona bakmak sürdürülür.

Edebiyat tarihçisi, eleştirmeni bunu elbette Gülten Akın için de yapacaktır. Haksız değildir; lakin bu özellikli şiire yaklaşmanın ve onu duymanın tek yolu bu değildir. Tasnifçi bir ana hattı aşmış, aşındırıp uçlara gelebilen okur, ilkinden sonuncusuna dek şairin kendi şiirine nasıl yatay bir düzlemde ses ilmekleri attığını, tematik kararlılığını nasıl devam ettirdiğini, gelenekle kurduğu ilişkiyi yalnızca sözcük, söz ve deyiş dağarıyla ve form ortaklığıyla

kurmayıp duyuştan el alan; ama onu dönüştüren bir başkalıkla sürdürdüğünü ve daha üzerinde konuşulması tamamlanmamış pek çok şeyi görebilecektir. Böyle bir yol, sanatçının aramızdan ayrılışıyla kapandığı düşünülen çemberi bir yerinden sonsuza uç vererek kırmak anlamını da taşıyacaktır.

1956'da yayımlanan ilk kitap *Rüzgâr Saati*'nden 2013'te yayımlanan *Beni Sorarsan*'a uzanan verimli, dirençli, uzun bir yoldur Gülten Akın şiiri. Ağırbaşlı bir diklenme başından sonuna şiirinin akışında hep olmuştur. Bu tutum, şairin bir ada şiir yazmasına olanak vermiştir. Hem İkinci Yeni'yle hem Toplumcu şairlerle bağı ve yakınlığı üzerine konuşulabilir; ama en çok onlardan ayrı ve ayrıksı düştüğü yerlerden Gülten Akın'ın şiirine gidilebilir. Farklı dönemlerin hareketlerine kayıtsız kalmamış, ama hepsiyle belli bir mesafeden ilişkilendirilmiştir Akın şiiri. O nedenle adadır. Bu hali görmek için şiir ve başka şairler üzerine yazdıklarından çok şiirini mercek altına almak daha doğru olabilir. İçeriğin, formun, imgenin, sesin ve anlatımın ondaki biçimlenişi hiçbir döneminde fikri, estetik yakınlık kurduğu şairlerle, gruplarla birebir örtüşmemiş, kopmaz, sabit bağlarla keskinleşmemiştir. Bunun yerine değişime ve dönüşüme açıklık cesareti hâkimdir onda. Akın'a feminist yazın açısından bakıldığında modern şiirimizin kurucu şairidir, diyebiliriz; ona kadar gelen, onunla birlikte yola çıkan hiçbir şair kadını göz ardı etmeden.

Çoğu zaman mırıltılarla konuşur, kesik nefeslidir, içine ve içinden konuşur, birine ve onda bütün yeryüzüne konuşur. En çok kadını ve onunla birlikte dünya ağrısına karşı tüm kırılanları, kırılğanlıkları, yarayı ve yaralanabilirliğimizi hem susar hem konuşur. Azdır sözcüğü; damıtılmış ve seyretilmiştir. Hayatının bütün dönemlerinde upuzun bir ömre ve ülke tarihine tanıklık ederken göğü gören, imkâna tutunan, düşü seven dalıp çıkmaları hep "*orada bir şey'e dönüktür*". Bizim yüzümüz de yaklaşma çabası içinde ona dönük oldukça "*orada bir şey*" onun için okuya yaza çoğalacaktır.

Bu kitap böyle bir yaklaşma arzusuyla çok zor bir dönemde ortaya çıktı. Çok değerli yazarların katkılarıyla oluşan bu kitabı elimizde tutuyor olmamızın anlamı başka türlü önemli. Covid-19 Pandemisinin henüz patlak verdiği, kendimizi umutsuz bir karanlığın içinde, yönsüz bulduğumuz bir dönemin hemen öncesinde

Gülten Akın şiirini düşünmek inadı hepimizde hâkimdi. Bu kaotik süreç bizi alt edip bu inattan vazgeçirebilirdi. Devam etmek, tam da bir imkâna tutunmak demektir. Bu kitap elinize ulaştığında dünya artık bildiğimiz dünya olmaktan çoktan çıkmış olacak ve yanımızda şiir ve şair olacak. Tarih için bir derkenar.

Gülten Akın, şiiri üzerine çok düşünülüp yazılar yazılmış şairlerimizden biri. Bunu sağlayan hiç kuşkusuz onun şiirinin gücü. Kitaplar hem bir düşünme hem bir bellek yeri. Şairin aramızdan ayrılışından sonra onun şiiri üzerine düşünmek artık başka anlamlar da taşıyor ve ilk kez yazılanlar bir kitap bütünlüğünde okuruyla buluşuyor. Onun okundukça ele geçmez ve okuyana başka ve yeni kapılar açtıran şiiri üzerine okurlarının düşünme ve anlama çabası elbette sürecek. Bu bir eşik atlayış, bir başlangıç.

Gülten Akın: İncelikler Tarihi

Duygu Kankaytsın

Edebiyat tarihinin sabit, kesinleştirmelerle kurulu bir alan olmayıp yeni çalışmalar ve araştırmalarla hep yeniden yazılabileceği gerçeğinden hareketle kıymetli edebiyatçılarımıza ve yapıtlarına her zaman yeniden ve farklı estetik/poetik bilinçle yaklaşabilmek önemlidir. Gülten Akın edebiyat tarihindeki yeri bağlamında şiir tarihimiz için yeni baştan okunmayı, değerlendirilmeyi bekleyen önemli isimlerden biridir kuşkusuz. Bunu, Akın'ın modern şiir tarihimizdeki kadın ve şair oluşa ilişkin yeri ve katkıları söyler bize. Akın'ın şiir tarihine baktığımızda ilk şiiri "Çin Masalı" 1951'de, ilk şiir kitabı *Rüzgâr Saati* 1956'da ve son şiir kitabı *Beni Sorarsan* 2013 yılında yayımlanır. Eleştirmenler tarafından Akın'ın şiiri kabaca üç döneme ayrılır: Bireysel dönem, toplumsal dönem ve de ikisinin bireşimi olan son dönem: melezlik dönemi. İlk dönemini 'ben' çevresinde bireysel izlekler belirlerken, ikinci döneminde sosyal izlekler baskın hale gelir, üçüncü dönem ise her ikisinin bir arada olduğu dönemdir. Son dönem daha çok bütün dönemlerinin ortak özünü kapsar: Bilgelik çağındadır şair. Kendi deyişiyle, "şiiri yaşamdan çıkararak bir şair neyi yaşıyorsa onu yazmaktadır". Dışın ilettiği yüzeysel bilgidenden içe doğru derinleşmedir onda aslolan. Akın'ın şiirinde kadın, sevgi, yalnızlık, insani incelikler, devrimciler, işçiler, militanlar, toplumsal direnişler ağırlıklıdır. Akın her üç döneminde de neyi yaşıyorsa onu yazmaya çalışmış bir şair. Belki de kendine has bir gözlükle dünyaya bakma hali. Ancak bu saptamaların yanında, Akın'ın şiirindeki kadın imgesi, onun şiirini dönüştüren, etkileyen ve belli kalıpların dışına çıkaran çok önemli bir unsurdur.

Elinizdeki bu kitapla Gülten Akın'ın şiirine ve şair yaşamına, yakın okumalar eşliğinde bakarak yerini yeniden düşünmeyi hedefliyoruz. Türkiye'de kadın ve şair oluşun bir anlamda minör/öteki tarihi olarak da okunabilecek Gülten Akın şiirlerine dair yapılan bu

edebiyat arkeolojisinin, şairin edebiyat tarihindeki yerini, ardından gelenlere şiirleri ve fikirleriyle açtığı yolları görmek, yeni kuşaklardan okurlarla şairi karşılaştırmak açısından önemli ve kıymetli bir çalışma olacağına inanmaktayız.

İncelikler Tarihi adını verdiğimiz kitap, bu sınırlar içinde kültürel belleğe katkı sağlama kaygısıyla, şairin, şiiriyle bütünleşen personasının daha yakından tanıtılması amacıyla edebiyatçıların gözünden şairin anlatıldığı bir bölümle başlamaktadır. Bu bölümün yazarları Necmiye Alpay, Mahmut Temizyürek, Saliha Paker, Sevilay Çelenk, Olcay Akyıldız ve Metin Celâl'dir. Akın şiirinin Türkçe şiirin gelişimine nasıl etki ettiğine tanıklık ederiz bu yazılarda. İkinci bölüm, edebiyatçıların Gülten Akın'ı kendi perspektiflerinden poetik olarak nasıl algıladıklarının/kavradıklarının bir tercümesi niteliğini taşımaktadır. Cevat Çapan, Haydar Ergülen, Roman Karavadi, Ömer Erdem, Semih Çelenk, Pelin Özer ve İnanç Avadit bu bölümün yazarlarıdır. Üçüncü bölüm ise estetiğin ve eleştirinin kavramsal, yöntemsel bilgisinin işletildiği bir yerden Gülten Akın şiirine bakan bir bölümdür. Betül Mutlu, Hüseyin Köse, Yusuf Alper, Emel Kaya, Hayri K. Yetik, Ali Özgür Özkarcı, Didem Gülçin Erdem ve Ruken Alp, Akın şiirinin farklı yüzlerine tanıklık ederek yeni okumalar sunmaktadırlar. *İncelikler Tarihi*, öncelikle geniş bir çerçeveye sahip Gülten Akın şiirine farklı perspektiflerden bakan akademik metinlerle birlikte denemelere de yer verirken, Akın'ın modern şiir tarihimizdeki kadın ve şair oluşa ilişkin katkılarını da daha görünür kılmaya çabasıdır. Elbette Akın ve onun kıymetli şiiri için başka zamanlarda yeniden ve yeni okumaların yapılacağı umudunu taşıyarak... Burada oluşan hafızaysa artık okuruna emanet.